

КОНКУРЕНТНОСТ ДУБЛЕТА МЕЂУ НОВИЈИМ АНГЛИЦИЗМИМА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ НА ПРИМЕРУ НИШКИХ СТУДЕНАТА ФИЛОЛОШКЕ ОРИЈЕНТАЦИЈЕ²

Предмет овог рада је испитивање конкурентности дублетних форми англицизама у савременом српском језику код укупно 84 студента основних студија националне филологије и страних филологија Филозофског факултета Универзитета у Нишу, при чему су сви испитаници изворни говорници српског језика, просечне старости 21,7 година. Дублетне форме англицизама ексцерпирани су из *Српског речника новијих англицизама* (2021), попут *аплодовати–аплодовати, бачелор–бечелор, њуд–нуд, фриклајминг–фриклајмбинг, хештег–хаштаг*. Показало се да изворни говорници српског језика при избору вокала *а/е, е/и* у англицизмима често воде изворним изговором у енглеском језику, а не изворним писањем: *чет* (100%), *генг* (92,9%), *барбикју* (61,9%), *дешборд* (58,3%). Што се тиче избора форми англицизама са завршним *-инг* или без њега (уп. *банџицамптинг–банџицамп*), испитаници се доследно чешће опредељују за облике са поменути завршетком, попут: *банџицамптинг* (82,1%), *аутсорсинг* (65,5%), *астротурфинг* (64,3%), *фејслифтинг* (57,1%). Када се ради о (не)употреби сонанта *ј*, испитаници га у великој мери користе: *бејзбол* (100%), *Јутјуб* (97,6%), *бејби* (90,5%). На крају, у глаголским облицима доминирају различити суфикси: *-ати* (*зуглати*: 88,1%, *изблендати*: 64,3%), *-овати* (*аутовати се*: 94%, *блендовати*: 81%), *-ирати* (*чекирати*: 97,6%).

Кључне речи: српски језик, правопис, англицизми, дублети, конкурентност.

1. Увод

Под дублетом се подразумева „реч која се јавља у два гласовна, акценатска, грађијска или морфолошка лика” (Ћорић, 2007: 66), при чему

¹ aleksandra.janic.mitic@filfak.ni.ac.rs

² Ово истраживање припремљено је у оквиру пројекта *Говорни и стандардни језик у јавној комуникацији у Нишу* Огранка САНУ у Нишу (О-25-20) и подржало га је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор бр. 451-03-66/2024-03).

дублети могу припадати устаљеној лексици словенског порекла или лексемама страног порекла, укључујући и новије англицизме. Предмет рада је испитивање конкурентности дублетних форми новијих англицизама у савременом српском језику. Циљ је да укажемо на тенденције у избору дублетних облика новијих англицизама код студената филолошке оријентације Филозофског факултета Универзитета у Нишу.

У данашње време енглески језик сматра се општим заједничким језиком и одомаћеним страним језиком (в. Прћић и др., 2021: 9). Од области у којима се новији англицизми, између осталог, јављају, издвајају се: друштво, култура, наука, информационе технологије, популарна култура, спорт, начин живота и слободно време (в. Прћић и др., 2021: 27–29). Иако се дублетне форме сматрају прихватљивим, од говорника се не очекује да дублетне облике нужно употребљавају у подједнакој мери. Ипак, имајући у виду језичку економију, не очекује се да се две конкурентне форме у дужем периоду употребљавају паралелно. Будући да су новији англицизми лексеме које се нису усталиле у српском језику, њихову употребу и тенденције одговарајућих подгрупа примера испитујемо код изворних говорника, и то циљано студената филолошке оријентације, за које сматрамо да имају истанчан језички осећај и да ће у будућности својим примером имати прилике и да утичу на своје окружење (на пример, кроз лектуру текста или путем превода). Такође, у литератури постоји мишљење да се у писању (компјутерских) англицизама употребљава изворно или произвољно писање (в. Јањић, 2022: 219), те ћемо и то проверити у овом истраживању. Конкретније, проверићемо да ли постоје јасне тенденције у свим подгрупама новијих англицизама, као и да ли, у целини, код испитаника преовладава писање према изворном моделу или према изговору.

Структура рада је следећа: у другом одељку дајемо теоријски осврт на истраживања о (новијим) англицизмима у српском језику из различитих углова, као и на истраживања о дублетима у српском језику; у трећем одељку дајемо грађу, представљамо структуру коришћеног онлајн-упитника и износимо опште информације о испитаницима; тенденције у употреби дублетних облика англицизама изложене су и коментарисане за сваку од издвојених подгрупа у четвртном одељку, а пети одељак чине закључне напомене.

2. Теоријски део

Будући да се у овом раду бавимо дублетима међу новијим англицизмима у српском језику, у теоријском делу посветићемо пажњу одабраним радовима о употреби и писању англицизама, те одабраним истраживањима о дублетима у српском језику.

Што се тиче употребе новијих англицизама у српском језику, Панић Кавгић (2006: 92) истиче да она „*nikako automatski ne povlači sa sobom narušavanje principa kooperativnosti i postavki teorije relevantnosti*“, i da postoje

mnoge pozajmljenice iz engleskog jezika koje čitaoci koriste i na adekvatan način razumeju”. Са друге стране, Лазих Коњик (2021: 69) примећује тенденцију „експресивизације значења чешће с пејоративним призвуком и негативном конотацијом, него позитивном”. Као једно од важних питања о употреби англицизама, свакако се издваја оправданост. Прћић (2019: 129–134), на пример, даје петостепену скалу оправданости англицизама, коју чине: сасвим неоправдани, неоправдани, условно оправдани, оправдани и сасвим оправдани англицизми. Као факторе оправданости употребе англицизама Соња Филиповић (2006: 58) издваја њихову иновативност, заменљивост и креативност, а моносемизацију као основну тенденцију при позајмљивању лексема.

У вези са употребом англицизама, Јанић и Стаменковић (2022: 112) приметили су да се „српски језик (поготово у медијима) последњих деценија на различите начине отворио на неселективан и надасве површан пријем елемената енглеског језика, при чему доминира уплив енглеске лексике у српски језик”. Затим, Тиртова (2017: 283) прихватање англицизама у језику види „као резултат тежње језика ка семантичкој и структурној компактности”. На основу употребе англицизама у области електронике, Катић (2003: 242) запажа да се англицизми употребљавају да би се избегле недоумице приликом превођења, поредећи притом англицизам *итер* и лексема попут *вибрација*, *одступање*, *померање*, *пулсација*, *треперење*.

У свом истраживању о новијим англицизмима и квазианглицизмима у текстовима новинских чланака недељних и месечних магазина објављених током фебруара 2018. године, Боранијашевић (2018) примећује да су најприсутнији квазианглицизми и упозорава да „иако их не можемо сврстати у групу 'правих' англицизама, јер је реч о спорадичном појављивању оваквих конструкција, требало би обратити пажњу на ову масовну појаву” (Боранијашевић, 2018: 158). Такође, она у дневној штампи указује и на (недоследну) употребу новијих англицизама попут *чекирати* под наводницима као вид одклона (Боранијашевић, 2017: 70). Што се тиче англицизама у регистру моде, Филиповић (2006: 64) закључује да међу анализираним англицизмима 60% њих има исто значење као одговарајући енглески модели, а да оправданих англицизама има само 26%. Затим, бавећи се анализом употребе англицизама у креирању медијске слике конзумеризма на примеру по десет издања дневних новина, недељника и магазина на српском језику, Спасић (2021: 128) скреће пажњу на „непоштовање ортографске норме српског језика у електронским издањима штампе и некритичко преношење страних културних образаца”.

Анализирајући статус и положај нових англицизама који припадају домену телевизије и филма, попут *приквел*, *сиквел*, *рибут*, *римејк* и *спојлер*, Новокмет (2021: 80) о њима закључује да постају „не само део наше дигитално-медијске стварности и начина на који перципирамо филм и телеви-

зију већ и пуноправни део лексикографских остварења која се баве страним речима у српском језику”. Затим, на основу анализе термина из области информационе технологије, Новокмет (2012: 445) наводи да „медијском доминацијом, али и културолошком и технолошком превлашћу, енглески језик је успео да суверено наметне своје културне обрасце у разним друштвеним областима, утичући тако неминовно и на процес лексичког позајмљивања”. Чак и у време пандемије вируса короне, значајан број неологизама чинили су англицизми, укључујући англицизме за номинацију појмова попут *локдаун*, *ковидиот*, *корона парти*, за које је примећено и да „готово доследно чувају значење и спектар употребе које имају у енглеском језику” (Јовановић, 2021: 94). Будући да су истраживања англицизама актуелна тема, у фусноти ћемо издвојити још нека истраживања.³

Тиртова (2017: 284) издваја транслитерацију и транскрипцију као два „техничка принципа” преношења енглеских речи у српски језик ћириличним писмом. Она притом запажа да је међу англицизмима преовлађавала транслитерација, а данас је ипак чешћа транскрипција. Транслитерацију англицизама илуструје примерима попут *камп*, *менаџмент*, а транскрипцију примерима попут *кеш*, *репер*. У *Српском речнику новијих англицизама* јасно се истиче да начин писања у енглеском језику не треба да утиче на писање англицизама у српском језику (в. Прћић и др., 2021: 18). Затим, у *Правопису српскога језика*⁴ напомиње се да „на основу само писаног или само изговорног облика неке речи није увек могуће са сигурношћу знати како ће се она и изговарати, односно писати” (Пешикан, Јерковић, Пижурица, 2019: 187).

Бавећи се променама у правопису, Брборић (2019: 55) сматра да „српски правопис, када се осврнемо у последња два века, имао је свој континуитет[,] који је био природан”, као и да правописни речници „морају пратити савремени развој друштва” (Брборић, 2015: 153), а то свакако обухвата и новије англицизме и системска решења која би допринела смањењу недоумица у њиховом писању и доследности. Чорболоковић и Гаврановић (2024а: 9) сматрају да „*pravopis nije zatvoren sistem i promene u pravopisu treba da prate promene u jeziku i potrebe korisnika*”. На неуједначености, недоследности и техничке непрецизности у *Правопису српскога језика* из 2010. године указује Маја Вукић (2010), издвајајући притом примере попут *имејл-адреса* и *интернет адреса*, те *ток-шоу* и *лајтшоу* (2010: 129), за које би требало да важе иста правила, односно наведени парови примера требало би да се пишу по истом принципу (као полусложеница, сложеница или синтагма).

³ Твртко Прћић (2000; 2004), Бранкица Бојовић (2010), Биљана Мишић Илић и Весна Лопичић (2011), Биљана Мишић Илић (2011), Надежда Силашки (2012), Мира Милић (2013), Душан Стаменковић и Милош Тасић (2020), Марта Величковић и Александра Јанић (2023а; 2023b; 2023с).

⁴ Основна правила транскрипције речи из енглеског језика дата су у *Правопису српскога језика* (Пешикан, Јерковић, Пижурица, 2019: 186–194), али се специфичностима транскрипције нећемо бавити.

Истражујући употребу правописних правила о писању великог слова код ученика средње школе, Гаврановић и Чорболоковић (2022) дошли су до закључка да се мање грешки у примерима на српском него на енглеском, што објашњавају на следећи начин: „Један од разлога зашто је резултат бољи на српском језику можемо наћи у прописаним програмима за основну и средњу школу, у којима се нормативна правописна правила експлицитно наводе у програмима за српски језик, док то није случај са енглеским и нема систематичног приступа овом проблему” (2022: 425). Ипак, чињеница је да су испитаници били изворни говорници српског језика, а да енглески језик за њих има статус страног језика. Исту тенденцију код ученика Чорболоковић и Гаврановић (2024б) показали су у вези са правилном употребом интерпункције у српском језику у односу на енглески језик.

Дублете у српском језику Ћорић (2007) дели на правописне, фонетске, акценатске, морфолошке, творбене. Што се тиче постојања дублета и њихове употребе, Валентина Илић (2019: 197) сматра да је важно неговати дублете и „истовремено пратити њихова дијахронијска, дијатопијска, фреквенцијска, стилска и семантичка разилажења, која, у складу са принципом језичке економије, могу бити путоказ ка редукцији сувишног броја дублетизама у књижевном језику, који, ако њима обилује, противречи својој сврси”. Даље, „евентуални попис и граматичка и лексикографска обрада њихова [обрада дублета]” Божо Ћорић (2005: 286–287) види као начин за смањивање броја дублета и „значајан допринос унификацији и осавремењавању лексичке норме”. Што се тиче осталих досадашњих истраживања о дублетима, врло су разноврсна: фонолошким, морфолошким и семантичким дублетима у Вуковом Рјечнику бавио се Јован Кашић (1972); акценатским дублетима бавио се Милорад Дешић (2006), а оним међу именичким облицима Јелица Јокановић-Михајлов (2007); преглед и анализу морфолошких глаголских дублета од презентске и инфинитивне основе даје Милан Стакић (2015; 2018); одабраним обличким дублетима у падежној парадигми бавила се Димка Сааведра (1999), а конкретно у акузативу једине Бранкица Чигоја (1991); дублетима у творби речи бавио се Милан Стакић (1996), а конкретније дублетима међу сложеницама у српском Јелисавета Милојевић (1997); док се статусом дублета у речнику актуелног *Правописа српскога језика* бавила Валентина Илић (2019; 2022).

3. О грађи, Упитнику и испитаницима

Грађа за ово истраживање ексцерпирана је из *Српског речника новијих англицизама* (Прћић и др., 2021)⁵ и обухвата тамо наведене дублетне облике

⁵ Напомињемо да у *Правопису српскога језика* (из 2019. и у другим издањима) иначе постоје случајеви где се код једног дублетног облика истиче да је бољи од другог, али таквих

новијих англицизама, међу којима су доминантно именице, а има и глагола. У наставку наводимо тих 77 парова дублетних облика азбучним редом, при чему је и у појединачним паровима поштован азбучни редослед, док у загради дајемо изворни начин писања у енглеском, који није био део Упитника:

аква-аеробик/акваробик (*aqua aerobics*), аксесоар/асесоар (*accessory*⁶), алијен/ејлијен (*alien*), антиејџ/антиејџинг (*anti-ag(e)ing/anti-age*), аплодовати/аплоудовати (*upload*), астротурф/астротурфинг (*astroturfing*), аутирати/аутовати се (*out* од *come out*), аутсорс/аутсорсинг (*outsourcing*), банџиџамп/банџиџампинг (*bungee jumping*), барбекју/барбикју (*barbecue*), бачелор/бечелор (*bachelor*), беби/бејби (*baby*), безбол/бејзбол (*baseball*), бек/бекинг (*backing*), бекенд/бекхенд (*backhand*), биоинжењеринг/биоинжињеринг (*bioengineering*), блендирати/блендовати (*blend*), брејкденс/брејкденсинг (*breakdance/breakdancing*), ван/вен (*van*), видео-рекордер/видео-рикордер (*video recorder*), виртуалан/виртуелан (*virtual*), ганг/генг (*gang*), гаџет/геџет (*gadget*), гуглати/гугловати (*google*), даунлодовати/даунлоудовати (*download*), дашборд/деишборд (*dashboard*), диверзификација/диверсификација (*diversification*), диспензер/диспенсер (*dispenser*), доп/доуп (*dope*), ђакузи/џакузи (*Jacuzzi*), изблендати/изблендирати (*blend*), имплант/имплантат (*implant*), инжењеринг/инжињеринг (*engineering*), инфографик/инфографика (*infographic*), Јутјуб/Јутуб (*YouTube*), картриџ/кертриџ (*cartridge*), квадкоптер/квадрикоптер (*quadcopter/quadricopter*), квортербек/квотербек (*quarterback*), конвертер/конвертор (*converter/convertor*), креширати/крешовати (*crash*), курсор/курсор (*cursor*), мерчандајзер/мерчендајзер (*merchandiser*), мјумовати/мутовати (*mute*), нуд/њуод (*nude*), официјалан/официјелан (*official*), пранк/пренк (*prank*), рандом/рендом (*random*), рансомвер/ренсомвер (*ransomware*), ребрендинг/рибрендинг (*rebranding*), ребутовати/рибутовати (*reboot*), релакс/рилакс (*relaxing*), реселер/риселер (*reseller*), рефрешовати/рифрешовати (*refresh*), сабвуфер/субвуфер (*subwoofer*), сајбербулинг/сајбербулинг (*cyberbullying*), сајбер-мандеј/сајбермандеј (*Cyber Monday*), сај-фај/сџи-фи (*sci-fi*), саспенс/суспенс (*suspense*), саундтрак/саундтрек (*soundtrack*), сертификат/цертификат (*certificate*), синтесајзер/синтисајзер (*synthesizer*), скамовати/скемовати (*scam*), спам/спем (*spam*), споксмен/споуксмен (*spokesman*), сталковати/стоковати (*stalk*), сурфати/сурфовати (*surf*), тјубинг/тубинг (*tubing*), трансплант/трансплантат (*transplant*), тренчкоат/тренчкоут (*trench coat*), фејслифт/фејслифтинг (*facelift/facelifting*), флаговати/флеговати (*flag*), фриклајмбинг/фриклајминг (*free climbing*), хаштаг/хештег (*hashtag*), хоумбанкинг/хоумбенкинг (*home*

напомена нема у *Српском речнику новијих англицизама* (2021). С обзиром на новије порекло анализиране лексике, дублетни статус новијих англицизама наведен је према извору из кога су екскерпирани примери – према *Српском речнику новијих англицизама* (2021). Посматрајући изворне облике у енглеском, само је у 6,5% екскерпираних примера дублетност постоји и у енглеском: *anti-ag(e)ing* и *anti-age*, *breakdance* и *breakdancing*, *quadcopter* и *quadricopter*, *converter* и *convertor*, *facelift* и *facelifting*.

⁶ У *Српском речнику новијих англицизама* наглашено је „izgovoreno kao da je fr. *accessoire*” (Прћић и др., 2021: 51).

banking), *чат/чет* (*chat*), *чекирати/чековати* (*check (in)*), *челенџ/челинџ* (*challenge*).

Упитник је био у онлајн-форми (у форми Гуглових упитника), садржао је 1) општа питања, укључујући сагласност за учешће у истраживању, пол, године старости, место рођења и место у коме живе, назив студијског програма и годину студија; 2) упарене горенаведене дублетне форме новијих англицизама, при чему је задатак био да одаберу облик који би пре употребили према сопственом језичком осећају.

Истраживање је спроведено у марту 2024. године, при чему је поменути онлајн-упитник послат на све адресе студената филолошке оријентације Филозофског факултета у Нишу (англистима, германистима, романистима, русистима, србистима). Анонимно је учествовало укупно 84 студента националне филологије и поменутих страних филологија Филозофског факултета у Нишу, изворних говорника српског језика који су током школовања учили енглески језик. Било је по 22,62% испитаника прве, треће и четврте године студија и 26,19% студената друге године. Просечна старост испитаника била је 21,7 година, структура по полу подразумевала је 82% испитаника женског пола и 18% мушког пола. Што се тиче области у којима живе испитаници, 57,14% испитаника навело је да живи у источној и југоисточној Србији, 35,71% њих у јужној Србији, 5,95% испитаника у централној Србији, а у северној Србији 1,19% испитаника. Притом, 50% испитаника рођено у Нишу, а 89,29% испитаника живи у Нишу.⁷

4. Тенденције у употреби дублетних облика англицизама

Употребу ексцерпираних дублетних облика англицизама посматрали смо тако што смо примере разврстали у подгрупе које се тичу разлика у једном вокалу; разлика у једном консонанту; разлика у суфиксу; разлика у (не)-употреби завршетка *-инг*, те разлика у једном слогу и (не)употреби цртице.

4. 1. Разлике у једном вокалу

У анализираној грађи дублетних новијих англицизама приметили смо разлике у следећим вокалима: *a : e*, *e : u*, *ou : o*, *e : o*, *a : y*, *a : Ø*, *u : Ø*.

4. 1. 1. *A : E*

Када се ради о разлици у употреби вокала *a* и *e* у дублетним формама новијих англицизама, 33,4% испитаника се, просечно гледано, опре-

⁷ Сматрамо да је важно представити структуру испитаника по полу, старости, месту рођења, месту боравишта и години студија, али ове факторе не сматрамо значајним факторима за анализу.

делило за прву могућност, а 66,6% њих за другу. У наставку наводимо процентуалне вредности добијене у овом истраживању за све дублетне парове опадајућим редоследом према употреби вокала *e*:

чет (100%) : *чат* (0%); *хештег* (95,2%) : *хаштаг* (4,8%); *генг* (92,9%) : *ганг* (7,1%); *саундтрек* (91,7%) : *саундтрак* (8,3%); *пренк* (88,1%) : *пранк* (11,9%); *кертрици* (81%) : *картрици* (19%); *мерчендајзер* (79,8%) : *мерчандајзер* (20,2%); *геџет* (78,6%) : *гаџет* (21,4%); *флеговати* (76,8%) : *флаговати* (23,8%); *скемовати* (77,4%) : *скамовати* (22,6%); *хоумбенкинг* (72,6%) : *хоумбанкинг* (27,4%); *ренсомвер* (69%) : *рансомвер* (31%); *дешборд* (58,3%) : *дашборд* (41,7%); *рендом* (58,3%) : *рандом* (41,7%); *виртуелан* (57,1%) : *виртуалан* (42,9%); *вен* (46,4%) : *ван* (53,6%); *бечелор* (34,5%) : *бachelor* (65,5%); *спем* (6%) : *спам* (94%); *официјелан* (1,2%) : *официјалан* (98,8%).

Примећујемо да у 15 од 19 парова више од половине испитаника бира англицизам који садржи вокал *e*, односно, испитаници се при писању у српском језику приклањају енглеском изговору, а не начину писања (уп. *chat*, *hashtag*, *gang*, *soundtrack*, *prank*, *cartridge*, *merchandise*, *gadget*, *flag*, *scam*, *home banking*, *ransomware*, *dashboard*, *random*, *virtual*). Само су у следећа четири случаја испитаници радије бирали англицизме са вокалом *a*: *официјалан*, *спам*, *бachelor* и *ван* (уп. *official*, *spam*, *bachelor*, *van*).

4. 1. 2. *E* : *I*

Када се пореде дублетни англицизми који садрже вокал *e* или *i*, просечно сагледано, 58,5% испитаника било је за облике са *e*, а 41,5% њих за облике са *i*. У наставку их наводимо према вокалу *e*:

челенци (85,7%) : *челинци* (14,3%); *видео-рекордер* (84,5%) : *видео-рикордер* (15,5%); *инжењеринг* (67,9%) : *инжињеринг* (32,1%); *рефрешовати* (66,7%) : *рифрешовати* (33,3%); *релакс* (59,5%) : *рилакс* (40,5%); *биоинжењеринг* (52,4%) : *биоинжињеринг* (47,6%); *ребутовати* (46,4%) : *рибутовати* (53,6%); *барбекју* (38,1%) : *барбикју* (61,9%); *ребрендинг* (25%) : *рибрендинг* (75%); *реселер* (21,4%) : *риселер* (78,6%); *синтесајзер* (3,6%) : *синтисајзер* (96,4%).

Међу наведеним примерима, у 6 од 11 парова испитаници су се поделили за облике са *e*, као у изворном начину писања у енглеском (уп. *challenge*, *video recorder*, *engineering*, *refresh*, *relaxing*, *bioengineering*). Са друге стране, облицима са вокалом *i* приклонили су се у случајевима облика *рибутовати*, *барбикју*, *рибрендинг*, *риселер* и *синтисајзер* (уп. *reboot*, *barbecue*, *rebranding*, *reseller*, *synthesizer*). Наведено показује да су се у овој групи примера испитаници више колебали између оригиналног изговора и писања у енглеском када су се опредељивали за начин писања у српском.

4. 1. 3. *OU* : *O*

Поређење избора дублета са вокалском групом *ou* и вокалом *o* јасно указује на тенденцију избора лексема са вокалском групом, и то 76% : 24%. У наставку дублетне парове и проценте наводимо у опадајућем низу према процентима за англицизме са поменутом вокалском групом:

аплоудовати (95,2%) : *аплодовати* (4,8%); *тренчкоут* (84,5%) : *тренчком* (15,5%); *споксмен* (79,8%) : *споксмен* (20,2%); *даунлоудовати* (78,6%) : *даунлодовати* (21,4%); *доуп* (41,7%) : *дон* (58,3%).

У четири пара од пет анализираних парова, испитаници радије бирају облике са вокалском групом *ou* него са вокалом *o* (уп. *upload*, *trench coat*, *spokesman*, *download*), док је супротно само у случају примера *дон* (уп. *dope*). Другим речима, и у овом случају испитаници се приликом писања новијих англицизама у српском више воде изворним изговором у енглеском него начином писања енглеског модела.

4. 1. 4. *A* : *Ø*, *E* : *O*, *A* : *У*, *И* : *Ø*

У овом одељку прокоментарисаћемо избор дублетних облика који се разликују у (не)употреби следећих вокала, при чему смо из грађе ексцерпирани по један пар или два пара: *a* : *Ø*, *e* : *o*, *a* : *у*, *и* : *Ø*.

Будући да су примери у овом одељку разноврсни, да их нема много и да разлике у процентима за избор дублетних облика нису велике, не могу се издвојити јасне тенденције. Примера ради, када се пореди однос *e* : *o*, уједначена је употреба дублетних облика *конвертер* (50%) и *конвертор* (50%), на шта утицај може имати и чињеница да су то дублетни облици и у енглеском језику (уп. *converter/convector*). Што се тиче (не)постојања финалног *a*, испитаници предност дају облику са *a*, што се види у односу *инфографика* (65,5%) : *инфографик* (34,5%), док је према изворном начину писања у енглеском само варијанта без *a* (*infographic*). Затим, мања је разлика када се упореде дублетни облици са (додатним) *и* и без њега, попут дублетног пара *сајбербулинг* (45,2%) : *сајбербулинг* (54,8%). У том случају утицаја вероватно има и тенденција ка сажимању два иста самогласника у српском језику, иако у енглеском постоји спој вокала *yi* (уп. *cyberbullying*). На крају, упркос томе што, просечно гледано, испитаници чешће бирају облике са *a* (55%) него са *у* (45%), за два ексцерпирана пара примера постоје супротне тенденције – ка *a* у пару *субвуфер* (72,6%) : *субвуфер* (27,4%) и ка *у* у пару *саспенс* (38,1%) : *суспенс* (61,9%). Дакле, у складу са изговором на енглеском (уп. *subwoofer*) и у складу са изворним писањем на енглеском (уп. *suspense*)

4. 2. Разлике у консонанту

Што се тиче разлика у употреби консонаната (у најширем смислу термина), односно њихове (не)употребе, могу се доминантно повезати са сонантом *j*, затим са конкурентношћу консонаната *c* и *z*, а појединачни примери јављају се у вези са (не)употребом *k*, *x*, *b*, *p* и односом консонаната *ђ* и *џ*, те *c* и *ц*.

4. 2. 1. *J* : *Ø*

Када посматрамо (не)употребу сонанта *j* међу ексцерпираним конкурентним новијим англицизмима, код испитаника се издвојила јасна тенденција ка употреби облика са *j* (87,5%). У наставку наводимо парове примера који садрже и не садрже *j* опадајућим редоследом у односу на проценте облика са *j*: *бејзбол* (100%) : *безбол* (0%); *Јутјуб* (97,6%) : *Јутуб* (2,4%); *Тјубинг* (92,9%) : *тубинг* (7,1%); *бејби* (90,5%) : *беби* (9,5%); *мјутовати* (86,9%) : *мутовати* (13,1%); *њуд* (57,1%) : *нуд* (42,9%).

У свим ексцерпираним паровима примера испитаници су пре бирали примере који садрже *j*, односно примере у складу са изворним изговором, а не изворним писањем у енглеском језику (уп. *baseball*, *baby*, *mute*, *nude*, *tubing*, *YouTube*). Једино је у случају примера *њуд* извршено јотовање, што је такође доказ постојања *j*.

4. 2. 2. *C* : *3*, *K* : *Ø*, *X* : *Ø*, *B* : *Ø*, *P* : *Ø*, *Ђ* : *Џ*, *C* : *Ц*

Иако су само три пара примера у којима се дублетни облици разликују у употреби *c* и *z*, у избору испитаника постоји тенденција ка облицима са *c* (просечно гледано: 59,1%). Вредности за појединачне облике у три ексцерпирана пара примера наводимо у наставку: *курсор* (84,5%) : *курзор* (15,5%), *диверсификација* (58,3%) : *диверзификација* (41,7%), *диспенсер* (34,5%) : *диспензер* (65,5%) – (уп. *cursor*, *diversification*, *dispenser*). Једино је у пару *диспенсер*–*диспензер* тенденција испитаника била ка примеру са *z*.

У наставку наводимо проценте у којима су се испитаници опредељивали за неки од дублетних облика који показују јединствен однос међу ексцерпираним примерима:

K : *Ø*: *аксесоар* (94%) : *асесоар* (6%);
X : *Ø*: *бекхенд* (72,6%) : *бекенд* (27,4%);
B : *Ø*: *фриклајмбинг* (52,4%) : *фриклајминг* (47,6%);
P : *Ø*: *квотербек* (47,1%) : *квотербек* (42,9%);
Ђ : *Џ*: *ђакузи* (91,7%) : *џакузи* (8,3%);
C : *Ц*: *сертификат* (98,8%) : *цртификат* (1,2%).

Показало се да, када се пореде облици који садрже сугласнике *k*, *x*, *b* и сонант *p*, са једне стране, и примери њиховог изостанка, са друге стране, испитаници радије бирају први тип примера, што је у складу са постојањем

одговарајућег сугласника у изворном начину писања у енглеском (уп. *accessory, backhand, free climbing, quarterback*). Сличан однос као за дублете са *с* и *з* важи и за пар са *с* и *ц* – такође у корист облика са *с*, али још у већој мери (уп. *certificate*). На крају, однос *ђ* и *џ* у пару *ђакузи–џакузи* (уп. *Jacuzzi*) такав је да испитаници доминантно бирају први облик, што је доказ да се тај облик усталио (иако је у *Правопису српскога језика* (2019) као правилно означено само *џакузи*).

4. 3. Разлике у суфиксу

Када се пореде дублетни облици међу глаголима, могу се уочити разлике у употребљеним суфиксима. Прво ћемо упоредити суфикс *-овати* и друге конкурентне суфиксе, при чему је тенденција ка избору облика са суфиксом *-овати* у 61,5% случајева, а ка другим суфиксима у 38,5% случајева. У наставку наводимо дублетне парове опадајућим редоследом према избору испитаника:

сурфовати (100%) : *сурфати* (0%); *аутовати се* (94%) : *аутирати се* (6%); *блендовати* (81%) : *блендирати* (19%); *крешовати* (79,8%) : *креширати* (20,2%); *гугловати* (11,9%) : *гуглати* (88,1%); *чековати* (2,4%) : *чекирати* (97,6%).

У четири пара од шест парова јасна је тенденција ка глаголу са суфиксом *-овати*, док је супротна тенденција код глагола *гуглати* и *чекирати*, дакле, у корист суфикса *-ати* и *-ирати*. Са друге стране, када се пореди употреба облика са суфиксом *-ирати* и других конкурентних суфикса, просечно гледано, постоји тенденција ка другим суфиксима (64,3%). У наставку наводимо дублетне парове примера опадајућим редоследом процената у корист суфикса *-ирати*:

чекирати (97,6%) : *чековати* (2,4%); *изблендирати* (35,7%) : *изблендати* (64,3%); *креширати* (20,2%) : *крешовати* (79,8%); *блендирати* (19%) : *блендовати* (81%); *аутирати се* (6%) : *аутовати се* (94%).

У четири пара од пет парова јасна је тенденција ка суфиксу конкурентном суфиксу *-ирати*. Изузетак је глагол *чекирати*, који се усталио у том облику, на шта указује врло висок проценат избора од стране испитаника (97,6%). Поређење конкурентности облика са суфиксом *-ат* и варијанте без њега указује на тенденцију испитаника да изабере варијанту без *-ат* (82,2%), што се види у примерима *имплантат* (11,9%) : *имплант* (88,1%) и *трансплантат* (23,8%) : *трансплант* (76,3%). Ипак, у овој подгрупи је мало примера за општије закључке.

4. 4. Разлике у употреби завршетка *-инг*

(Не)постојање завршетка *-инг* издвојило се као разлика у следећих седам дублетних парова, при чему су, просечно сагледано, испитаници више тежили облицима са *-инг* (54,8% : 45,2%). У наставку наводимо проценте за сваки од анализираних парова, и то опадајућим редоследом према процентима облика са завршетком *-инг*:

банџицампинг (82,1%) : *банџицамп* (17,9%); *аутсорсинг* (65,5%) : *аутсорс* (34,5%); *астротурфинг* (64,3%) : *астротурф* (35,7%); *фејслифтинг* (57,1%) : *фејслифт* (42,9%); *антиејџинг* (54,8%) : *антиејџи* (45,2%); *бекинг* (52,4%) : *бек* (47,6%); *брејкденсинг* (7,1%) : *брејкденс* (92,9%).

Уочљива је јасна тенденција ка употреби облика са *-инг*, што је случај у шест од седам ексцерпираних парова, а супротна тенденција јавља се у примеру *брејкденс* (92,9%). Према изворном начину писања у енглеском језику, у *Српском речнику новијих англицизама* са *-ing* се наводе *astroturfing*, *backing*, *bungee jumping*, *outsourcing*, а обе варијанте (са *-ing* и без њега) у примерима *anti-ag(e)ing/anti-age*, *facelift/facelifting*, *breakdance/breakdancing*. Без обзира на то да ли су наведене дублетне варијанте у енглеском, један начин устаљује се у српском језику, при чему је завршетак *-инг* јасан показатељ о томе да се ради о англицизмима.

4. 5. Остале разлике

У ексцерпираној грађи је међу дублетним облицима било разлике у писању са цртицом (75,6%) и без ње (24,4%), при чему су испитаници тежили ка употреби цртице, што се види и у конкретним паровима: *аква-аеробик* (85,7%) : *акваробик* (14,3%); *сајбер-мандеј* (65,5%), *сајбермандеј* (34,5%). Напомињемо да се наведени примери у енглеском пишу на трећи начин – растављено: *aqua aerobics* и *Cyber Monday*. Ипак, у *Српском речнику новијих англицизама* (2021) није било пуно дублетних парова овог типа, те не можемо донети општије закључке.

Као посебну групу издвојили смо примере дублетних новијих англицизама који се разликују у једном слогу. Будући да је ова група хетерогена, оно што можемо закључити јесте да и овде испитаници радије бирају да употребљавају примере према енглеском изговору него према енглеском изворном писању: *ејлијен* (79,8%) : *алијен* (20,2%); *сталковати* (63,1%) : *стоковати* (36,9%); *сај-фај* (53,6%) : *сци-фи* (46,4%); *квадкоптер* (31%) : *квадрикоптер* (69%). Потврде ради, изворни начин писања у енглеском наводимо у наставку: *alien*, *stalk*, *sci-fi*, уз напомену да је последњи пример дублет и у енглеском: *quadcopter/quadricopter*.

5. Закључак

У овом истраживању показало се да се студенти филолошке оријентације Филозофског факултета у Нишу код анализираних дублетних облика новијих англицизама доминантно опредељују за облике који су у складу са изворним начином изговора у енглеском језику, а не у складу са изворним начином писања. Само су се у једном дублетном пару испитаници у подједнакој мери определили за оба облика, док су у осталих 76 парова уочљиве разлике, те су се и у одговарајућим подгрупама издвојиле јасне тенденције (у вези са употребом вокала, сугласника, слога или завршетка).

Што се конкретних тенденција тиче, на пример, при избору вокала *a/e* и *e/i* у англицизмима, испитаници се опредељују за следећи начин писања: *генг*, *барбикју*, *дешборд* итд. У корист писања новијих англицизама према изговору у енглеском језику иде и тенденција испитаника да употреби *j* у примерима попут *бејзбол*, *Јутјуб*, *бејби*. Затим, показала се тежња испитаника да употреби облика са *-инг*, међу којима су и: *баџицампинг*, *аутсорсинг*, *астротурфинг*, *фејслифтинг*. Посматрајући избор употребе једног суфикса од два конкурента суфикса код глаголских англицизама у српском (који их не садрже у енглеском), издвојили су се различити суфикси: *-ати* (*гуглати*, *изблендати*), *-овати* (*аутовати се*, *блендовати*), *-ирати* (*чекирати*).

Практичан допринос овог истраживања огледа се у издвајању прихватљивијих појединачних облика међу дублетним новијим англицизмима и општијих тенденција одабране популације испитаника. Такође, добијене резултате могу практично применити наставници српског као матерњег и страног језика, наставници енглеског језика и преводиоци.

Извор

Prčić i dr., 2021: T. Prčić, J. Dražić, M. Milić, M. Ajdžanović, Sonja Filipović Kovačević, Olga Panić Kavgić, Strahinja Stepanov, *Srpski rečnik novijih anglicizama*. Novi Sad: Filozofski fakultet.

Литература

- Бојовић, 2010: Б. Бојовић, Лексичке адаптације енглеских ријечи у српском језику. Београд · Никшић: *Српски језик*, XVI, 407–471.
- Боранијашевић, 2017: М. Боранијашевић, Неоправдана употреба англицизама у новинарском дискурсу: пример дневне штампе. Београд: *Годишњак Факултета за културу и медије*, 9, 61–78.

- Боранијашевић, 2018. М. Боранијашевић, Уљеи у српском језику: новији англицизми и „квази-англицизми” у текстовима новинских чланака недељних и месечних магазина. Београд: *Годишњак Факултета за културу и медије*, 10, 145–160.
- Брборић, 2015: В. Брборић, *Правопис и школа*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Брборић, 2019: В. Брборић, *Муке око језика и правописа*. Нови Сад: Прометеј.
- Вукић, 2011: М. Вукић, Поглед на Правопис српскога језика из 2010. године. Ниш: *Годишњак Филозофског факултета у Нишу*, 11, 121–130.
- Гаврановић, Чорболоковић, 2022: В. Гаврановић, С. Чорболоковић, Компаративно-контрастивни приступ употребе великог слова у енглеском и српском језику. Београд: *Књижевност и језик*, 69/2, 415–427.
- Дешић, 2006: М. Дешић, Акценатски дублети у савременом српском језику и Вук-Даничићева акцентуација, у: *Српски језик у нормативном огледалу: 50 одлука Одбора за стандардизацију српског језика* (Приредили: Бранислав Брборић, Јован Вуксановић, Радојко Гачевић). Београд: Београдска књига, 365–374.
- Илић, 2019: В. Илић, Статус дублета у актуелном речнику уз *Правопис српскога језика* Матице српске, у: *Нови прилози српском правопису* (Приредио: Милош Ковачевић). Нови Сад · Вишеград: Матица српска · Андрићев институт, 185–215.
- Илић, 2022: В. Илић, Статус дублета у актуелном речнику уз *Правопис српскога језика* Матице српске (други део), у: *Нови прилози српском правопису 2* (Приредили: Вељко Брборић, Исидора Бјелаковић). Нови Сад · Београд: Матица српска · Одбор за стандардизацију српског језика, 293–344.
- Јанић, Стаменковић, 2022: А. Јанић, Д. Стаменковић, *Енглеско-српска контрастивна лексикологија*. Ниш: Филозофски факултет у Нишу.
- Јањић, 2022: М. Јањић, Ортографски статус компјутерских неологизама, у: *Нови прилози српском правопису 2* (Приредили: Вељко Брборић, Исидора Бјелаковић). Нови Сад · Београд: Матица српска · Одбор за стандардизацију српског језика, 27–47.
- Јовановић, 2021: Ј. Јовановић, Англицизми у номинацији појмова везаних за епидемију вируса ковид 19. Београд: *Новоречје*, 5, 82–96.
- Јокановић-Михајлов, 2007. Ј. Јокановић-Михајлов, Акценатски дублети у именичким облицима и њихов статус у савременом српском језику. Београд: *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 36/1, 83–90.
- Кашић, 1972: Ј. Кашић, Фонолошки, морфолошки и семантички дублети у Вуковом рјечнику. Нови Сад: *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду*, 15/1, 105–142.
- Лазић Коњик, 2021: И. Лазић Коњик, Узроци англокализације у српском језику. Београд: *Новоречје*, 5, 65–72.
- Милић, 2013: М. Милић, *Англицизми као синоними у српском језику*. Нови Сад: Филозофски факултет.

- Милојевић, 1997: Ј. Милојевић, Творбени модели и творбени дублети на примерима српских сложеница. Београд: *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 26, 291–299.
- Новокмет, 2012: С. Новокмет, Однос правописних приручника према терминима из информационе технологије, Београд: *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 41/1, 445–455.
- Новокмет, 2021: С. Новокмет, Статус и положај нових англицизама из домена телевизије и филма у српском језику, Београд: *Новоречје*, 5, 73–81.
- Пешикан, Јерковић, Пижурица, 2019: М. Пешикан, Ј. Јерковић, М. Пижурица, *Правопис српског језика*. – 3. изд. Нови Сад: Матица српска.
- Сааведра, 1999: Д. Сааведра. Неки дублети у падежном систему српског језика, у: *Актуелни проблеми граматике српског језика* (Уредник: Јудита Планкош). Суботица · Београд: Градска библиотека у Суботици · Народна библиотека Србије · Институт за српски језик САНУ, 71–83.
- Спасић, 2021: Ј. Спасић, Употреба англицизама у креирању медијске слике конзумеризма. Јагодина: *Узданица*, 18/1, 117–130.
- Стакић, 1996: М. Стакић, Деривациони морфолошки дублети у српском језику. Београд · Никшић: *Српски језик*, 1/2, 149–162.
- Стакић, 2015: М. Стакић, Дублетни глаголски облици од презентске основе. Београд: *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 44/3, 7–22.
- Стакић, 2018: М. Стакић, Морфолошки дублети глаголских облика од инфинитивне основе. Београд · Никшић: *Српски језик*, 23, 283–302.
- Тиртова, 2017: Г. Тиртова, О неким аспектима адаптације англицизама у српском језику. Београд: *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 46, 283–288.
- Ђорић, 2005: Б. Ђорић, Дублети и језичка правилност. Београд: *Књижевност и језик*, 52/3–4, 285–296.
- Ђорић, 2007: Б. Ђорић, Синоними и дублети. Београд: *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 35/3, 59–67.
- Чигоја, 1991: Б. Чигоја, Неки облички дублети у акузативу једнине. Београд: *Књижевност и језик*, 38/2, 233–237.
- Чорболоковић, Гаврановић, 2024а: С. Чорболоковић, В. Гаврановић, Компаративно-контрастивна анализа употребе интерпункцијских (и правописних) знакова у српском и енглеском језику. Приштина: *Зборник радова Филозофског факултета*, 54/1, 67–84.

*

- Čorboloković, Gavranović, 2024b: S. Čorboloković, V. Gavranović, *Pravopis u kontastu*. Beograd: Univezitet Singidunum.
- Filipović, 2006: S. Filipović, Semantika anglicizama u srpskom jeziku u registru mode. Beograd: *Philologia*, 4/1, 57–65.
- Janić, Veličković, 2023a: A. Janić, M. Veličković, Recent Adjectival Anglicisms and Their Serbian Equivalents: an Associative Approach. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, 66/1, 93–118.

- Janić, Veličković, 2023b: A. Janić, M. Veličković, The Association Networks of Select Recent Nominal Anglicisms and Their Serbian Language Equivalents. Saint Petersburg: *Vestnik of Saint Petersburg University. Language and Literature*, 20/4, 888–905.
- Katić, 2003: M. Katić, Anglicizmi u jeziku tehnike, u: *Zbornik radova XLVII Konferencije za elektroniku, telekomunikacije, računarstvo, automatiku i nuklearnu tehniku* (Urednici: Jovan Đorđević i dr.), tom 3. Beograd: Društvo za ETRAN, 241–244.
- Mišić Ilić, 2011: B. Mišić Ilić, Anglosrpski i Serglish: dva varijeteta srpskog jezika nastala pod uticajem engleskog, u: *Jezik u upotrebi* (Urednik: Vera Vasić). Beograd · Novi Sad: Društvo za primenjenu lingvistiku Srbije · Filološki fakultet · Filozofski fakultet, 71–95.
- Mišić Ilić, Lopičić 2011: B. Mišić Ilić, V. Lopičić, Pragmatički anglicizmi u srpskom jeziku. Novi Sad: *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, 54/1, 261–273.
- Panić-Kavgić, 2006: O. Panić-Kavgić, *Koliko razumemo nove anglicizme*. Novi Sad: Zmaj.
- Prčić, 2000: T. Prčić, O sindromu milenijumske bube i jeziku anglosrpskom. Beograd: *Južnoslovenski filolog*, 56, 867–873.
- Prčić, 2004: T. Prčić, O anglicizmima iz četiri različita ali međupovezana ugla. Novi Sad: *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, 47/1-2, 113–131.
- Prčić, 2019: T. Prčić, *Engleski u srpskom*, treće, elektronsko izdanje. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Silaški, 2012: N. Silaški, *Srpski jezik u tranziciji: O anglicizmima u ekonomskom registru*. Beograd: Ekonomski fakultet.
- Stamenković, Tasić, 2020: D. Stamenković, M. Tasić, Uticaj konteksta na percepciju opravdanosti upotrebe anglicizama: empirijska analiza, u: *Jezik, književnost, kontekst* (Urednici: Vesna Lopičić, Biljana Mišić Ilić). Niš: Filozofski fakultet, 225–245.
- Veličković, Janić 2023c: M. Veličković, A. Janić, Examining Lexical Selection in Sports Terminology: the Case of Undergraduate Students of Sports and Physical Education. Niš: *Facta Universitatis, series: Physical Education and Sport*, 21/1, 29–43.

Aleksandra A. Janić Mitić

COMPETITIVENESS OF DOUBLETS AMONG RECENT ANGLICISMS IN SERBIAN FROM THE PERSPECTIVE OF PHILOLOGY MAJORS IN NIŠ

Summary

The subject of this paper is the analysis of competitiveness of doublet forms among newer anglicisms in the contemporary Serbian language from the perspective of 84 philology majors (the national philology and foreign philologies) at Faculty of Philosophy in Niš. All the participants speak Serbian as a mother tongue and their average age is 21.7 years. Eighty analyzed doublets are excerpted from the *Srpski rečnik novijih anglicizama* (2021), e.g. *aploudovati–aplodovati*, *bačelor–bečelor*, *njud–nud*, *friklajming–friklajmbing*, *hešteg–haštag*. It is shown that participants tend to choose forms that are compatible with English pronunciation, not with English spelling, for example, when choosing between forms that contain *a* or *e*, *e* or *i*: *čet* (100%), *geng* (92,9%), *barbikju* (61,9%), *dešbord* (58,3%). Regarding the usage of anglicisms with or without the ending *-ing* (cf. *bandžidžamping–bandžidžamp*), participants tend to choose forms with *-ing*, such as *bandžidžamping* (82,1%), *autorsing* (65,5%), *astroturfing* (64,3%), *fejslifting* (57,1%). Considering the writing of *j*, participants prefer the forms with *j*: *bejzbol* (100%), *Jutjub* (97,6%), *bejbi* (90,5%). Finally, anglicisms that are verbs can have different derivational suffixes, but participants prefer the following derivational suffixes: *-ati* (*guglati*: 88,1%, *izblendati*: 64,3%), *-ovati* (*autovati se*: 94%, *blendovati*: 81%), *-irati* (*čekirati*: 97,6%).

Key words: Serbian, orthography, recent anglicisms, doublets, competitiveness.